

ΤΑΞΗ: Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Σάββατο 13 Ιανουαρίου 2024
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. ΔΙΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

- A1. 1.ΣΩΣΤΟ** («Ζεύς οὖν δείσας περὶ τῶ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην»)
- 2.ΣΩΣΤΟ** («εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις»)
- 3.ΛΑΘΟΣ** («Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἶονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὧν τῶν ὀλίγων συμβουλεύῃ, οὐκ ἀνέχονται»)
- 4.ΛΑΘΟΣ** («χωρισθεῖς νόμου καὶ δίκης χεῖριστον πάντων»)
- 5.ΣΩΣΤΟ** («ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν»)

B1. α. Ο Δίας σε αυστηρό τόνο, ὅπως καταδεικνύεται ἀπὸ τὴ χρήση τῆς Προστακτικῆς «θές», ἐπιβάλλει ἕναν ἀμείλικτο νόμο, ὁ ὁποῖος προβλέπει τὴ θανάτωση ὁποῖου ἀρνείται νὰ μετέχει στα δῶρα του, δηλαδή στὴν αἰδῶ καὶ τὴ δίκη. Ἀν καὶ πρόκειται γιὰ μιὰ ποινὴ ποὺ με τὰ σημερινὰ δεδομένα θεωρεῖται ἀπάνθρωπη, ωστόσο, στὸ πλαίσιο τοῦ πρωταγῶρειοῦ μύθου ἀποκαλύπτει ἀπὸ τὴ μιὰ τὴν ἀνάγκη συμμετοχῆς ὅλων στὴν ἀρετὴ, φανερώνει ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν ἀδυναμία τοῦ Δία νὰ εξασφαλίσῃ τὴν καθολικότητα τῶν δύο ἀρετῶν στοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ αὐτὲς δὲν ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς ἀρχικῆς τοῦς φύσης ἀλλὰ ἀνθρώπινη ἀτάκτηση σὲ ἕνα ἀνώτερο στάδιο ἐξέλιξης. Θεσπίζει, λοιπόν, τὴ θανατικὴ καταδίκη ὅχι με ἐκδικητικὸ κίνητρο, ἀλλὰ προκειμένου νὰ περιφρουρήσῃ τὴν κοινωνικὴ συνοχὴ καὶ ευρυθμία. Ἀλλωστε, ἡ

παρομοίωση «κτείνειν ὡς νόσον πόλεως» επισημαίνει σε έναν έντονα δραματικό τόνο τον κίνδυνο που αποτελεί για τον υγιή κοινωνικό βίο ο «ά-πολις».

β. Ο Αριστοτέλης στο απόσπασμα « Φύσει μὲν οὖν ἡ ὁρμὴ ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν [: την πόλιν]» επισημαίνει τη θεωρία του για την ἐμφυτη κοινωνικότητα του ανθρώπου, δηλαδή ότι είναι από την φύση του προορισμένος να ζει σε οργανωμένες κοινωνίες («ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον»). Ωστόσο, η μετατροπή της ἐμφυτης τάσης σε πραγματικότητα δεν γίνεται αυτόματα, αλλά προαπαιτεί την ἐλλογή και συνειδητή ἐνέργεια ενός προικισμένου πολιτικού ἀνδρα που θεσπίζει νόμους και γίνεται ο πρῶτος ἰδρυτὴς της πόλεως («ὁ δὲ πρῶτος συστήσας»). Με άλλα λόγια, η φυσικὴ παρόρμηση πρέπει να συνδυαστεῖ με την ἀνθρώπινη βούληση και ἐπινοητικότητα (συνεργασία φύσης και τέχνης) ὥστε να επιτευχθεῖ η δημιουργία κοινωνίας. Μπορεῖ η οὐσία του ἀνθρώπου να εἶναι κοινωνική, ὁμως η ἐκδήλωση του κοινωνικού/πολιτικού φαινομένου εἶναι ιστορική, δηλαδή συμβαίνει και ἐξελίσσεται στον χρόνο. Συνεπώς, δεν ὑπάρχει ἀντίφαση, ἀλλὰ η διδασκαλία του Αριστοτέλη συμπληρῶνεται και «ὁ δὲ πρῶτος συστήσας» χαρακτηρίζεται «μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος», αφού με την θέσπιση νόμων και ἀρχῶν δικαίου οἱ ἄνθρωποι κατάφεραν να ξεφύγουν ἀπὸ τις ολέθριες συνέπειες της ἀνομίας και της ἀδικίας, που συνδέονται με την πρωτόγονη κατάσταση, και πέτυχαν, ὡς ἐλλογα και ἠθικά ὄντα, τον στόχο για ἀρμονική συμβίωση. Καθώς, ἐξάλλου, ο νόμος και η δικαιοσύνη εξασφαλίζουν την τάξη, την ἀλληλεγγύη και τον ἀλληλοσεβασμό, η ὀρθὴ ἐφαρμογὴ τους οδηγεῖ στην τελείωση του ἀνθρώπου («τελεωθεῖς»), την ολοκλήρωση του φυσικού του προορισμού (το εὖ ζῆν) στο πλαίσιο της ἀριστοτελικῆς τελεολογίας, καθιστώντας τον ἔτσι το ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα τα ζῶα («βέλτιστον τῶν ζῴων»).

B2. Τόσο για τον Πρωταγόρα όσο και για τον Αριστοτέλη η αρετή της δικαιοσύνης συνιστά την κορωνίδα όλων και απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία και ομαλή λειτουργία εύρυθμων και εύνομων κοινωνιών. Ο Πρωταγόρας κάνει λόγο για τις συνιστώσες της πολιτικής αρετής, την αιδώ και τη δίκη, χάρη στις οποίες εξασφαλίζεται η αρμονική συμβίωση μέσα στην πόλη, η συνοχή, η ισορροπία και η ευταξία του κοινωνικού συνόλου. Η αιδώς, πιο συγκεκριμένα, οδηγεί σε αυτό που χαρακτηρίζει «πόλεων κόσμοι», καθώς συντελεί στην κόσμια και ευπρεπή συμπεριφορά, ενώ η δίκη παραπέμπει κυρίως στο «πόλεων δεσμοί», με την έννοια ότι το αίσθημα δικαίου αποτελεί «δεσμό» των πολιτών και επιτυγχάνει την ενότητα της πολιτικής κοινωνίας, αφού οι πολίτες, τηρώντας τους γραπτούς και άγραφους νόμους, αποφεύγουν την αδικία και σέβονται τα δικαιώματα των συμπολιτών τους. Την ίδια αντίληψη έχει και ο Αριστοτέλης για τη δικαιοσύνη, καθώς τη θεωρεί μια έννοια άρρηκτα δεμένη με την πόλη. Τόσο ως πολιτικός θεσμός - το σύνολο των γραπτών κανόνων και των νόμων - όσο και ως κοινωνική αρετή - ιδιότητα του ανθρώπου να ζει σύμφωνα με την ηθική της πόλης - έχει σαφή πολιτική διάσταση. Είναι πολιτικό αγαθό, συστατικό στοιχείο της πολιτικής κοινωνίας που καταξιώνει το πνεύμα της αλληλεγγύης και του αλτρουισμού και κατοχυρώνει την τήρηση του δικαίου.

Την αξία της δικαιοσύνης και τη συνεισφορά της στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής αναδεικνύει και η Αθηνά με τον λόγο της στο απόσπασμα από τις «Ευμενίδες» του Αισχύλου. Κηρύσσοντας την ίδρυση του Αρείου Πάγου επισημαίνει ότι η τήρηση των νόμων από την πλευρά των πολιτών μέσα σ' ένα πνεύμα σεβασμού και φόβου Θεού αποτελεί απαραίτητο όρο για την καταπολέμηση της αδικίας. Θεωρεί τη δικαιοσύνη άρρηκτα συνδεδεμένη με την κοινωνική ευταξία και την ελευθερία, γι' αυτό προτρέπει τους πολίτες με φρόνηση να απορρίπτουν την αναρχία και την τυραννία. Με ένα ρητορικό ερώτημα («Ποιος είναι δίκαιος άνθρωπος και δε φοβάται τίποτα;») υπογραμμίζει ότι ο δίκαιος άνθρωπος διαθέτει τη σύνεση που τον βοηθά να θέτει τα απαραίτητα όρια για την αποφυγή της άμετρης και αλαζονικής συμπεριφοράς καταφέροντας έτσι να

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2024
Α΄ ΦΑΣΗ**E_3.Αλ3Α(α)**

λειτουργεί μέσα στο πλαίσιο που ορίζουν οι νόμοι. Αν, λοιπόν, ο πολίτης τιμά και σέβεται τον Άρειο Πάγο ως θεσμό που απονέμει το δίκαιο με αδέκαστο και αυστηρό τρόπο, τότε θα εξασφαλιστεί η αρμονική κοινωνική ζωή και η σωτηρία της πόλης.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι και τα διδαγμένα αλλά και το παράλληλο κείμενο προβάλλουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο που διαδραματίζει η δικαιοσύνη στην πολιτική κοινωνία. Συμφωνούν, τέλος, ότι η απουσία της επιφέρει την αναρχία, την κοινωνική διάλυση και την επιστροφή στη θηριώδη κατάσταση.

B3. επιθετικότητα: θῶ, **διαφήμιση:** φῆς, (φημί), **σχεδιασμός:** μετέχειν, **έδεσμα:** ἐδωδὴν, **συντακτικό:** τάξις.

B4. 3, 1, 2, 5, 4

Γ1. Και οι περισσότεροι συμφωνούσαν στο ίδιο, ότι δηλαδή οι Αθηναίοι ήταν ήδη ένοχοι και έπρεπε να κηρύξουν ευθύς αμέσως τον πόλεμο εναντίον της. Αφού ανέβηκε στο βήμα ο Αρχίδαμος, ο βασιλιάς τους, άνδρας ο οποίος φαινόταν να είναι συνετός και σώφρων, είπε τα ακόλουθα: "Και εγώ ο ίδιος είμαι ήδη έμπειρος πολλών πολέμων, Σπαρτιάτες, και βλέπω από εσάς/ ανάμεσά σας αυτούς που βρίσκονται στην ίδια ηλικία με εμένα, ώστε να μην επιθυμεί κάποιος τον πόλεμο εξαιτίας απειρίας ούτε να τον θεωρεί ως καλό και ασφαλές εγχείρημα. Θα βρείτε αυτόν για τον οποίο τώρα σκεφτόμαστε ότι θα ήταν δύσκολος, αν κάποιος τον σκεφτόταν λογικά.

Γ2. Παρά την επιθετική στάση που κρατούν οι σύμμαχοι των Σπαρτιατών στο συνέδριο, και ειδικά οι Κορίνθιοι, ο Αρχίδαμος, ο βασιλιάς της Σπάρτης κρατά μια πιο μετριοπαθή πολιτική και θεωρεί ότι οι Σπαρτιάτες υπολείπονται σε πολλούς τομείς από τους Αθηναίους, στους οποίους θέλουν να κηρυχθεί ο πόλεμος. Για να πείσει τους σύνεδρους του επικαλείται μια σειρά από επιχειρήματα, ώστε να τους παρακινήσει να στραφούν σε διαπραγματεύσεις με τους αντιπάλους και όχι σε

κήρυξη πολέμου. Ειδικότερα, ισχυρίζεται ότι, πέραν της χιλιομετρικής απόστασης της Αθήνας («πρὸς δὲ ἄνδρας οἱ γῆν τε ἐκάς ἔχουσι»), είναι η μεγαλύτερη ναυτική δύναμη της εποχής («προσέτι θαλάσσης ἐμπειρότατοί εἰσι»). Είναι, επίσης, άριστα προετοιμασμένη σε όλα («καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἄριστα ἐξήρτυνται,»), καθώς διαθέτει πλούτο, τόσο ιδιωτικό όσο και δημόσιο, στόλους, ιππικό, όπλα και ανθρώπινο δυναμικό, περισσότερο από κάθε άλλη ελληνική πόλη («πλούτῳ τε ἰδίῳ καὶ δημοσίῳ καὶ ναυσὶ καὶ ἵπποις καὶ ὅπλοις καὶ ὄχλῳ ὅσος οὐκ ἐν ἄλλῳ ἐνὶ γε χωρίῳ Ἑλληνικῷ ἐστίν»). Εκτός από αυτά, οι Αθηναίοι διαθέτουν συμμάχους που πληρώνουν φόρο («ἔτι δὲ καὶ ζυμμάχους πολλοὺς φόρον ὑποτελεῖς ἔχουσι»). Είναι τόσο μεγάλη η δύναμή της, που ο Αρχίδαμος ρωτά τους συμμάχους του πώς θα μπορούσαν να κηρύξουν τον πόλεμο σε μια τέτοια πόλη («πῶς χρή πρὸς τούτους ῥαδίως πόλεμον ἄρασθαι;»). Παρουσιάζει μάλιστα και ποια είναι η κατάσταση η δική τους, για να ενισχύσει την αντίθεσή και να καταδείξει ότι επί της ουσίας είναι απροετοίμαστοι για ένα τέτοιο εγχείρημα. Με άλλα λόγια, υποστηρίζει ότι το μεν ναυτικό τους είναι υποδεέστερο και απαιτείται πολύς χρόνος, ώστε να καταστεί ναυτικό εφάμιλλο των Αθηναίων («πότερον ταῖς ναυσίν; ἀλλ' ἥσους ἐσμέν· εἰ δὲ μελετήσομεν καὶ ἀντιπαρασκευασόμεθα, χρόνος ἐνέσται»). Ο δε πλούτος είναι ανύπαρκτος, καθώς ούτε δημόσιο θησαυρό διαθέτουν ούτε μπορούν να συνεισφέρουν από τις ιδιωτικές τους περιουσίες («ἀλλὰ τοῖς χρήμασιν; ἀλλὰ πολλῶ πλεον ἔτι τούτου ἐλλείπομεν καὶ οὔτε ἐν κοινῷ ἔχομεν οὔτε ἐτοίμως ἐκ τῶν ἰδίων φέρομεν»). Αυτά είναι τα λογικά επιχειρήματα που παρουσιάζει ο Αρχίδαμος στο δοθέν απόσπασμα.

Γ3. α.

- δημοσίους, νηί, ἵππῳ
- σωφρονέστερον
- σφῶν

β.

-- ένεγκε, ιδέ, σχέζ, έλλιπε

-- εύρεθείτε/ εύρεθείτε

Γ4. α.

έν τάχει: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο πολεμητέα
είναι

δοκῶν: άναρθηρη επιθετική μετοχή με υποκείμενο το Άρχίδαμος, λειτουργεί ως
παράθεση στον όρο Άρχίδαμος

τοιάδε: σύστοιχο αντικείμενο στο έλεξε

άπειρία: δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο έπιθυμήσαι

θαλάσσης : γενική αντικειμενική στο εμπειρότατοί

ήσους: κατηγορούμενο στο εννοούμενό υποκείμενο ήμεις από το έσμέν

τούτου: αντικείμενο στο έλλείπομεν

β.

Υποθετικός λόγος: εί δέ μελετήσομεν και άντιπαρασκευασόμεθα, χρόνος ένέσται.

Είηαι σύνθετος με δύο υποθέσεις και ανεξάρτητος, δηλώνει το πραγματικό.

Μετατροπή σε αόριστη επανάληψη στο παρελθόν: εί δέ μελετήσοιμεν και
άντιπαρασκευασοίμεθα, χρόνος ένήν.